

1978, 4. října – *Sdělení VONS č. 41 o zadržení Jaroslava Šabaty před setkáním s polskými disidenty v Krkonoších a o jeho fyzickém napadení příslušníky Veřejné bezpečnosti.*¹

Dne 1. 10. 1978 se měla uskutečnit třetí pracovní schůzka členů Výboru společenské sebeobrany (KOR) z Polska a signatářů Charty 77 z Československa.² Orgány polské a čs. Bezpečnosti se tentokrát o plánované schůzce dověděly, vypátraly i místo, kde se měla konat, a rozhodly se schůzku zmařit. Místo setkání – Cesta čs.-polského přátelství v Krkonoších – bylo obsazeno mnoha desítkami příslušníků polské UB a MO³ a čs. StB a VB; tyto orgány měly k dispozici mnoho aut, vybavených radiovou technikou. Střežena byla i blízká rekreační střediska, horské boudy a lanové dráhy. Všichni turisté, pohybující se v blízkosti Cesty přátelství, byli legitimováni. Obdobná opatření se údajně uskutečnila i na Oravě a v Tatrách. Tato koordinovaná akce policejních orgánů obou států vyvolala značnou pozornost turistické veřejnosti.⁴ Z čs. strany se schůzky chtěli zúčastnit mluvčí Charty 77 Jaroslav Šabata, signatáři Charty 77 Rudolf Battěk, Jiří Bednář, Václav Havel, Pavel Landovský a Jiří Němec a dále student Tomáš Petřivý. Všichni se pokusili různými způsoby dostavit se na místo schůzky, někteří však byli policií zadrženi a ostatní se z blízkosti místa setkání sami vzdálili, když viděli, že schůzka je zmařena.⁵ Jiří Bednář byl několik hodin internován a vyslýchán v kiosku u zrušené Obří boudy na Cestě přátelství, odkud měl možnost vidět, jak polská policie zadržela členy KOR Jana Lityňského, Adama Michnika a Piotra Naimského.⁶ Jiří Němec, Tomáš Petřivý a Jaroslav Šabata byli zadrženi 1. 10. 1978⁷ v Peci pod Sněžkou a odvezeni na okrsek VB v Peci. Tomáš Petřivý byl převezen do cely předběžného zadržení do Žacléře; po padesáti hodinách zadržování byl propuštěn na svobodu.⁸ Jiří Němec byl převezen do cely předběžného zadržení v Praze, Konviktské ulici; na svobodu byl propuštěn po 59 hodinách zbavení osobní svobody. Formálně byli oba zajištěni podle § 23 zákona o SNB.⁹

Na okrsku VB v Peci pod Sněžkou se příslušníci SNB k Jaroslavu Šabatovi chovali hrubě a brutálně; je zjištěno, že dva uniformovaní příslušníci VB Jaroslava Šabatu tloukli rukama. Tomuto násilí na chodbě okrsku VB se Jaroslav Šabata nijak nebránil, přesto však byl poté vtažen do místnosti, odkud bylo slyšet křik a údery.¹⁰ Podle dostupných informací byl Jaroslav Šabata převezen do věznice ministerstva spravedlnosti v Hradci Králové a v souvislosti se zmíněným konfliktem obviněn z trestných činů útoku na veřejného činitele podle § 155 a § 156 tr. zákona. Konflikt byl vyvolán příslušníky VB. Výbor proto připomíná, že násilí, jehož tito příslušníci použili proti Jaroslavu Šabatovi, nebylo zákrokem ve smyslu zákona o SNB a že i sama metoda násilí – údery rukou – není podle zákona o SNB (§ 32 odst. 1) přípustnou formou služebního zákroku.¹¹ Jednání příslušníků bylo tedy takové povahy, že podle zákona nepožívali při tomto konfliktu ochrany veřejného činitele. Výbor proto kvalifikuje trestní stíhání Jaroslava Šabaty jako nezákonné.¹²

PhDr. Jaroslav Šabata, nar. 2. 11. 1927, signatář Charty 77 a její mluvčí, psycholog, bývalý vysokoškolský učitel na Univerzitě J. E. Purkyně, v r. 1968 člen ústředního výboru KSČ, v letech 1971 až 1976 vězněný z politických důvodů, je nyní v invalidním důchodu. Trpí těžkou srdeční chorobou (prodělal 2 infarkty myokardu). Má tři dospělé děti, jejichž adresy uvádíme: Anna Šabatová ml., Anglická 8, Praha 2; Jan Šabata, Havlíčkova 53, Brno; Václav Šabata, Leystrasse 106/III/8, 1200 Wien (Rakousko).

Celou akci Bezpečnosti pokládáme za protizákonné omezování osobní svobody občanů. Rozvíjející se spolupráci a přátelství polských a československých zastánců lidských práv nemůže přirozeně nijak narušit.

(Zpracováno podle zprávy Václava Havla ze dne 3. 10. 1978¹³ a podle dalších pramenů).^a

Informace o Chartě 77, r. 1, 1978, č. 11, s. 17–18.

^a Pod textem sdělení byla uvedena následující poznámka:

„Obvinění: § 155, odst. 1, písm. a tr. z. a § 156, odst. 2 tr. z.

Věc vyšetřuje: Vyšetřovatelka Okresní prokuratury v Trutnově Magda Adamová.

POZNÁMKY

- ¹ Případ Jaroslava Šabaty byl do té doby zřejmě největším případem VONS, a to i proto, že se mu dostalo velké pozornosti v zahraničí. VONS o případu dále informoval ve svých sděleních č. 66, 67, 69, 75, 76, 92, 102, 106 a 223, dokumenty č. 66, 67, 69, 75, 76, 92, 102, 106 a 224, a dopis mluvčího Charty 77 Ladislava Hejdánka a VONS rakouskému kancléři Bruno Kreiskému ze 17. 1. 1979 obsahující žádost o pomoc J. Šabatovi u příležitosti jeho návštěvy v Československu, dokument č. 1134. Komplexně je případ zpracován ve studii Petra KELLERA doplněné o edici dokumentů „Z Krkonoš do vězení. Odsouzení Jaroslava Šabaty v souvislosti se setkáním československých a polských disidentů na československo-polských hranicích v roce 1978“ in: Jaroslav Pažout (ed.): *Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných. Politická perzekuce, opozice a nezávislé aktivity v Československu v letech 1978–1989*, Sborník grantového projektu č. 1, Praha 2007, s. 7–32.
- ² První setkání členů disentu z obou zemí se uskutečnilo 27. 7. 1978 na Cestě československo-polského přátelství, další proběhlo na Sněžce zřejmě 20. září 1978. K tomu viz prohlášení přijaté počátkem září 1978 mluvčími Charty 77 Ladislavem Hejdánkem, Martou Kubišovou a Jaroslavem Šabatou a Výborem společenské sebeobrany, in: CÍSAŘOVSKÁ, Blanka – PREČAN, Vilém (eds.): *CHARTA 77: Dokumenty 1977–1989*, sv. 1, Praha 2007, s. 160–161.
K setkáním představitelů československé a polské opozice a obecně vztahům opozičních hnutí v Československu a Polsku viz tyto studie: BLAŽEK, Petr: Setkání představitelů československé a polské opozice na státních hranicích 1978–1989, in: Dominik Hrodek (ed.): *Česká a polská historická tradice a její vztah k současnosti*. Pardubická konference (18.–20. dubna 2002), Praha 2003, s. 177–209; KELLER, Petr: Odras československo-polských vztahů v aktech Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných, in: Dariusz Dąbrowski (ed.): *Od rywalizacji do współpracy. Relacje polsko-czeskie w badaniach młodych historyków z Polski i Republiki Czeskiej*, Wrocław 2003, s. 219–244.
- ³ Jednalo se o polské bezpečnostní orgány. UB je zkratkou pro Urząd Bezpieczeństwa (Bezpečnostní úřad), který od roku 1956 fungoval již pod názvem Służba Bezpieczeństwa (Bezpečnostní služba) a odpovídal československé Státní bezpečnosti. MO byla Milicja Obywatelska (Občanská milice), která představovala období Veřejné bezpečnosti v Československu.

Obhájce: JUDr. Josef Danisz, Advokátní poradna 5, Václavské nám. 41, Praha 1. J. Šabatovi by měla být doručena korespondence od kohokoliv; jeho adresa je: J. Š., 2. 11. 1978 (datum narození vždy uvést!), Věznice MS, 500 61 Hradec Králové.“

- ⁴ Podle některých informací mohla mít o setkání konkrétní informace polská Bezpečnostní služba. Ta měla využívat k ochraně hranice jednotek pohraniční stráže (Wojska Ochrony Pogranicza). Hranice byla střežena jejími uniformovanými a neuniformovanými příslušníky, řadou spolupracovníků a v neposlední řadě také operativní technikou. Odhaduje se, že se akce zúčastnilo na 400 příslušníků polských bezpečnostních orgánů. Podle instrukcí měli setkání opozice pouze přihlížet, tajně jej fotografovat, filmovat a nahrávat. Předpokládali, že podobně bude postupovat i československá bezpečnost. Z nějakého důvodu tomu bylo jinak a pro polské příslušníky byl tvrdý zásah československých orgánů překvapením. PIECUCH, Henryk: *Stużby specjalne atakują – Od Jaruzelskiego do Kwaśniewskiego*, Warszawa 1996, s. 258–260; též SHORT, Andrew: Cooperation among the democratic oppositions of Poland, Hungary and Czechoslovakia, *East European Reporter* 1, 1986, č. 4, s. 25.
- ⁵ BATTĚK, Rudolf: Setkání na hranici, *Ze zázsky i z bloku*, 1987, č. 14, s. 2. Jaroslav Šabata si přítomnost Jiřího Bednáře a Pavla Landovského nevybavuje. Rozhovor Petra Kellera s Jaroslavem Šabatou, 8. 11. 2007.
- ⁶ Podle zprávy ČTK převzaté z agentur APA a Reuters ze dne 5. 10. 1978 byli Adam Michnik, Jan Lityński a Piotr Naimski propuštěni 4. 10. 1978.
- ⁷ Správně 1978.
- ⁸ V rámci preventivních opatření před setkáním v Krkonoších a v souvislosti s kontakty mezi československým a polským disentem byl také obžalován jeden z aktivních účastníků setkání student Tomáš Petřivý. Ten byl nejprve 20. 9. 1978 zadržen na hraničním přechodu Lichkov-Międzylesie, podruhé pak právě 1. 10. 1978 při nepodařené schůzce na Sněžce. Proti Petřivému, který byl důležitým svědkem v případě Jaroslava Šabaty, bylo 6. 10. 1978 zahájeno trestní stíhání pro trestný čin útoku na veřejného činitele, kterého se měl dopustit při prvním zadržení verbálním a fyzickým útokem na příslušníky pohraniční kontroly. Za obviněním Petřivého, ke kterému došlo až tři týdny po incidentu, stála očividně snaha o jeho zastrašení. Znovu byl zadržen 28. 10. 1978. Jeho dalším postihem bylo vyloučení ze 3. ročníku FAMU, k němuž došlo pouze na základě vzneseného obvinění. V dubnu 1979 musel na základě mimořádného povolávacího rozkazu nastoupit vojenskou základní službu. Při jejím výkonu se 15. 5. 1979 pokusil o sebevraždu. Místo přijetí na psychiatrickou kliniku byl vzat do vazby, obviněn z vyhýbání se výkonu vojenské služby a 7. 12. 1979 Vojenským obvodovým soudem v Prešově poslán na deset měsíců do vězení. Trest vykonal, 4. 9. 1980 jej však Okresní soud v Ústí nad Orlicí odsoudil k souhrnnému trestu odnětí svobody v délce dvou let s umístěním do I. nápravně výchovné skupiny. K perzekuci Tomáše Petřivého viz sdělení VONS č. 38, 51, 84, 209, 213 a 249, dokumenty č. 38, 51, 84, 210, 214 a 250.
- ⁹ V zákoně bylo uvedeno: „Příslušníci Sboru národní bezpečnosti jsou oprávněni za účelem provedení potřebných služebních úkonů zajistit každého, kdo vytrž-

nostmi nebo jiným nepřístojným chováním narušuje veřejný pořádek.“ Viz § 23 odst. 1 zákona č. 40/1974 Sb., o Sboru národní bezpečnosti, *Sbírka zákonů ČSSR*, r. 1974, s. 109.

- ¹⁰ Ke konfliktu s příslušníkem VB Radišou Stojkovičem došlo po pokusu Jaroslava Šabaty zničit dokument, který měl být projednán na setkání s polskou opozicí, a po následné šikaně Šabaty ze strany zmíněného příslušníka. Celá událost je podrobně popsána ve zprávě Zdeny Tominové a Anny Šabatové o průběhu procesu s Jaroslavem Šabatou, která byla publikována jako příloha ke sdělení VONS č. 67, dokument č. 67, i v odůvodnění odvolání J. Šabaty proti rozsudku Okresního soudu v Trutnově datovaného 11. 1. 1979, které bylo publikováno in: KELLER: *Z Krkonoš do vězení*, s. 16–21. Popis zásahu proti Jaroslavu Šabatovi obsahuje též dopis zbylých mluvčích Charty 77 Ladislava Hejdánka a Marty Kubišové prezidentu ČSSR Gustávu Husákovi z 8. 10. 1978, in: CÍSAŘOVSKÁ – PREČAN (eds.): *CHARTA 77*, sv. 1, s. 167–168.
- ¹¹ V zákonu k tomu bylo uvedeno: „*V zájmu ochrany veřejného pořádku, zejména k odvrácení útoku na sebe nebo na jinou osobu, při služebních zákrocích proti výtržníkům a jiným nebezpečným osobám nebo k překonání odporu, který směřuje ke zmaření služebního zákroku, úkonu či výzvy, jakož i k zabránění útěku zajištěné nebo předváděné osoby, jsou příslušníci Sboru národní bezpečnosti oprávněni použít hmatů a chvatů sebeobrany, slzotvorného prostředku, obušku, pout, služebního psa, proudu vody, vytlačování vozidly, úderu zbraní, výstrahy a varovného výstřelu do vzduchu.*“ Viz § 32 odst. 1 zákona č. 40/1974 Sb. o Sboru národní bezpečnosti, *Sbírka zákonů ČSSR*, Praha 1974, s. 110.
- ¹² Vyšetřovatelka Okresní prokuratury v Trutnově Magda Adamová zahájila usnesením z 12. 10. 1978 trestní stíhání J. Šabaty z trestných činů útoku na veřejného činitele podle § 15, ods. 1, písm. a) tr. zák. a § 156, odst. 2 tr. zák., neboť „*na podkladě zjištěných skutečností je dostatečně odůvodněn závěr, že dne 1. 10. 1978 kolem 11:45 hodin v místnosti stálé služby obvodního oddělení VB v Peci pod Sněžkou okres Trutnov za přítomnosti příslušníků VB [Jiřího] Kodeta a [Vladimíra] Horáčka hrubým vulgárním výrokem urazil příslušníka VB nstržm. Radišu Stojkoviče, který prováděl zjišťování totožnosti a osobní prohlídku, po vulgárním výroku uhodil prudce příslušníka VB Stojkoviče do obličeje.*“ Viz KELLER: *Z Krkonoš do vězení*, s. 14.
- ¹³ Zpráva Václava Havla nazvaná „Československo-polské policejní akce na cestě československo-polského přátelství“ je uložena in: LP, Sb. VONS, inv. č. 288, sign. IV/2, kart. 45.